

OPERAȚIA KURSK – AVANTAJE, RISCURI ȘI PERSPECTIVE DE DEZVOLTARE PENTRU FORȚELE ARMATE UCRAINENE –

Locotenent-colonel instructor avansat dr. Claudiu Valer NISTORESCU

Facultatea de comandă și stat major,
Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București, România
10.55535/GMR.2024.4.05

The war in Ukraine represents a significant geopolitical event, one that has the potential to reshape the European security landscape and generate a series of long-term global consequences. While the conflict is characterized by a range of troubling atrocities and destruction, it also offers insights into the creativity and adaptability of military strategies employed by the involved parties. Despite the increased transparency of the contemporary battlefield, armed combat remains an essentially human phenomenon. This is evidenced by Operation Kursk, conducted by the Ukrainian armed forces on the territory of the Russian Federation, which demonstrates that surprise, deception, operational security, and manoeuvre remain the cornerstones of land operations. These principles are creatively exploited by military commanders to gain tactical, operational, or strategic advantage.

In this context, the main objective of this study is to identify some initial lessons based on an empirical assessment of the conduct of operations. The data collection was carried out through a rigorous documentary analysis, which involved the examination of open-source information, including statements by Russian and Ukrainian officials, as well as Western analysis and studies. Furthermore, it is important to note that, in the context of an ongoing conflict, some pieces of information may be altered, incomplete, or unavailable for reasons related to information security or to the combatants' intentions to misinform and mislead, which could potentially impact the study's findings.

Keywords: operational advantages and risks; surprise; operational security; concentration of effort; Kursk;

INTRODUCERE

După retragerea forțelor rusești din zona Kievului, în urma eșecului suferit în ampla operație ofensivă executată pe direcția Belarus-Nord Kiev și înghețarea relativă a frontului în zonele de est și de sud ale Ucrainei, puțini au fost cei care au crezut într-o schimbare majoră în ceea ce privește desfășurarea operațiilor terestre. Războiul de uzură părea să avantajeze forțele rusești, acestea dispunând de o superioritate confortabilă sub raport cantitativ, în special în ceea ce privește sistemele și munițiile de artilerie (Martin, 2023). Capacitatea ridicată a leadershipului rusesc de a tolera deopotrivă un număr mare de victime în rândul forțelor proprii și pagube colaterale disproporționate constituia un alt avantaj față de ucrainenii. Totuși, la începutul toamnei anului 2022, forțele armate ucrainene (FAU) reușeau să-și surprindă inamicul desfășurând, prin surprindere, o operație ofensivă complexă în zona de operații Harkov din nord-estul țării. Succesul contraofensivei din Harkov a fost rezultatul unor ample acțiuni de inducere în eroare a decidenților militari ruși, aceștia transferând forțe importante din zona de operații Harkov în scopul contracarării unei potențiale încercări de a sparge frontul în zona de operații Herson (Kofman, Evans, 2022). Integrarea operațiilor de inducere în eroare la nivelul operațiilor ofensive a contribuit la crearea unui avantaj operațional care a facilitat eliberarea nord-estului Ucrainei (Toroi, 2023), acest fapt reprezentând lovitura inițială ce avea să clatine din temelii *operația militară specială* a Federației Ruse.

La scurt timp, în octombrie 2022, orașul Herson – singura capitală regională ocupată – era eliberat, forțele rusești evacuând în grabă malul drept al Niprului. Inițiativa trecuse de partea ucrainenilor. Totuși, așa-numita *mobilizare parțială* lansată de regimul de la Kremlin rezolva parțial problemele privind generarea forței, stabilind, totodată, premisele pentru ofensiva rușilor de la începutul anului 2023. Această nouă încercare de străpungere a liniilor de apărare ucrainene a adus câștiguri teritoriale minore pentru Federația Rusă, cel mai notabil succes fiind cucerirea orașului Bahmut de către forțele companiei militare private Wagner. În ciuda eforturilor comandanților ruși, aflați sub presiunea factorului politic, ofensiva avea să culmineze în primele luni ale primăverii. Inițiativa urma să treacă, din nou, de partea forțelor ucrainene, acestea lansând, la începutul lunii iunie a anului 2023, mult așteptata contraofensivă. Direcția principală a acesteia avea să se materializeze în sud-estul țării, cu scopul de a tăia coridorul terestru ce

lega Peninsula Crimeea de Rusia. Contraofensiva nu a avut rezultatele așteptate, bătăliile desfășurate exemplificând una dintre caracteristicile luptei armate – *voința ambilor combatanți de a interzice prin violență atingerea scopului de către oponent*. Lipsa surprizei a generat predictibilitate, iar insuficiența forțelor de manevră și ineficiența planificării și integrării interarme a operațiilor au contribuit, de asemenea, la eșuarea contraofensivei ucrainene (Watling, Danylyuk, Reynolds, 2024). Într-un final, președintele Zelensky a fost nevoit să recunoască eșecul, această realitate a războiului fiind un fenomen pe care combatanții îl experimentează sub diferite forme și la diferite niveluri în război (Ryan, 2024). Culminarea contraofensivei ucrainene coincidea cu pierderea inițiativei și preluarea acesteia de către forțele armate ale Federației Ruse. Urmând un algoritm de luptă centrat pe puterea de foc a artileriei, forțele rusești au reușit să cucerească mai multe localități în estul Ucrainei, cea mai importantă fiind Avdiivka, un orașel situat la nord de capitala provincială a districtului Doneț. În mai 2024, forțele armate ale Federației Ruse au surprins apărarea ucraineană, desfășurând operații ofensive dinspre Belgorod pe direcția Vovchansk-Harkov. Totuși, repetând aceleași greșeli în abordarea operațiilor întrunite și interarme, ca și în faza inițială a războiului, ofensiva rusească a fost oprită la scurt timp. Astfel, scopul respectivei operații – cucerirea Harkovului și crearea unei zone tampon la graniță – a fost parțial îndeplinit. În vara anului 2024, eforturile susținute ale forțelor armate ale Federației Ruse au început să dea rezultate pe întreaga linie a frontului, în ciuda pierderilor suferite. Superioritatea cantitativă, dublată de o adaptare tactică și tehnologică la noile cerințe ale câmpului, au compensat lipsa de creativitate a comandanților militari (Ryan, 2024). În același timp, problemele ucrainenilor în a genera suficientă forță armată după aproape doi ani de război, coroborate cu mai multe disfuncționalități sau întârzieri legate de livrarea de armament și muniții de către statele occidentale, au agravat și mai mult capacitatea de apărare a Ucrainei. Totuși, forțele armate ucrainene reușesc să-și surprindă din nou inamicul printr-o operație planificată și executată exemplar la nivel tactic-operativ, dar care, în același timp, poate duce la schimbarea coordonatelor strategice ale conflictului – *Operația Kursk*. Prin această operație, FAU reușesc să realizeze o asimetrie operațional-strategică, transpunând dimensiunea fizică a luptei armate pe teritoriul Federației Ruse și supunând factorul politic la o presiune nemaîntâlnită de la începutul războiului. În același timp, acțiunile desfășurate într-o abordare manevrieră de unitățile ucrainene dovedesc, încă o dată, faptul că manevra în ofensivă își păstrează actualitatea și importanța.

În acest context, marcat de desfășurarea unor operații de luptă de mare amploare pe teritoriul Federației Ruse, este interesant de aflat care sunt potențialele lecții

ale acestui episod al conflictului. Astfel, pentru îndeplinirea obiectivelor stabilite, analiza realizată își propune să ofere, în mod empiric, răspuns la următoarele întrebări de cercetare:

- Care sunt reperele principale în desfășurarea operației ofensive?
- Care sunt potențialele avantaje obținute de Ucraina în urma cuceririlor teritoriale în provincia rusească Kursk?
- Ce riscuri presupune o astfel de operație pentru FAU și care sunt perspectivele de dezvoltare a acesteia?
- Care sunt lecțiile învățate din perspectiva artei militare contemporane?

Pentru a oferi un răspuns acestor întrebări de cercetare, am realizat o analiză documentară sistematizată a resurselor de tip deschis, exploatând informațiile existente. Am luat în considerare îndeosebi studiile și analizele institutelor și centrelor de cercetare occidentale, dar și date și informații prezentate în mass-media, inclusiv declarațiile oficiale ale părților combatante sau imagini și înregistrări video ce surprind desfășurarea acțiunilor de luptă. Explorarea posibilităților privind dezvoltarea operației și identificarea avantajelor și riscurilor ei pentru FAU, dar și implicațiile pentru Federația Rusă și forțele sale armate au fost fundamentate prin transpunerea situației operaționale într-un cadru teoretic exprimat prin reperele artei militare. Nu în ultimul rând, subliniem faptul că, la momentul realizării acestui demers, acțiunile de luptă erau încă în desfășurare, analiza realizată acoperind perioada 6 august – 20 septembrie 2024. În consecință, previzionarea potențialelor direcții de evoluție a operației și a deznodământului acesteia a reprezentat o provocare. Subliniem, în acest sens, ideea că nu avem nicio certitudine privind materializarea unui anumit scenariu, având în vedere impredictibilitatea și incertitudinile luptei armate. De asemenea, trebuie menționat că aspecte ce țin de securitatea operațională limitează accesul la informații folosite realizării unui tablou complet al acestei operații. Totuși, apreciem că analiza, prin rezultatele sale, oferă decidenților politico-militari și publicului larg mai multe repere privind validitatea procesului operațional, la toate nivelurile sale.

REPERE PRIVIND DESFĂȘURAREA OPERAȚIEI OFENSIVE

În data de 6 august 2024, surse din media rusească avansau în spațiul public ideea că forțe ucrainene de valoare necunoscută executau un raid de amploare pe teritoriul Federației Ruse în provincia Kursk (Evans, Mappes, Gasparyan, Wolkov, Kagan, 2024). Aparent, nu ar fi existat motive deosebite de îngrijorare pentru regimul de la Kremlin, forțele ucrainene realizând în trecut mai multe acțiuni de acest fel, îndeosebi în provinciile Belgorod și Briansk. Date inițiale provenite

din surse deschise de informații vehiculau varianta înaintării forțelor ucrainene pe două direcții de ofensivă:

- granița de stat – orașul Sudzha (la nord-est de orașul ucrainean Sumy);
- Novenke – Nikolayevo Darino.

În ciuda faptului că oficialitățile rusești au minimalizat impactul acestor incursiuni ale FAU, atât din dorința de a nu genera panică în rândul populației, cât și din cauze ce țin de incapacitatea de a conștientiza și a înțelege gravitatea situației, noi informații apărute pe diferite canale media din Rusia făceau referire la o continuarea și amplificarea ofensivei ucrainene. Astfel, la câteva zile după declanșarea operației, calificată drept acțiune teroristă de către președintele Putin (Whitmore, 2024), forțele ucrainene au reușit să cucerească un teritoriu aproximativ de 1.000 km², acesta incluzând orașul Sudzha și alte câteva zeci de localități.

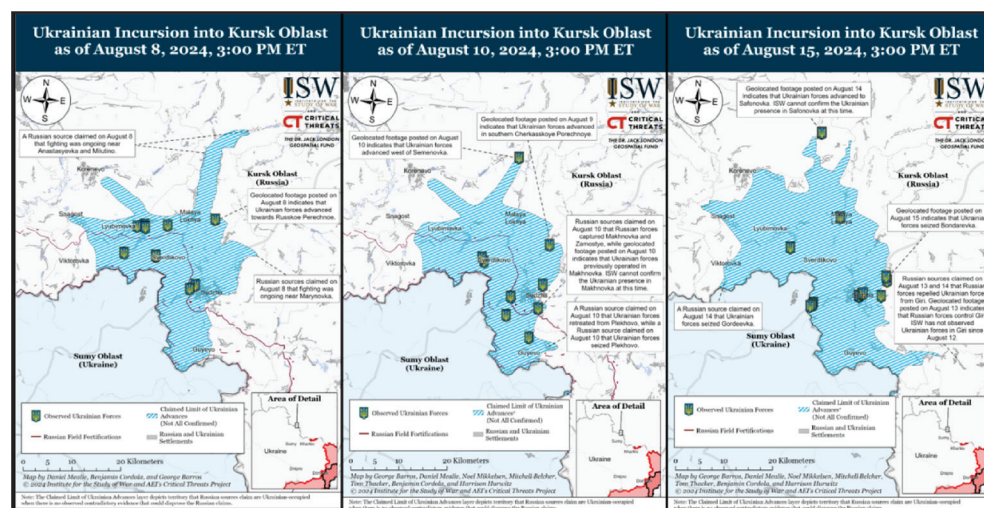

Figura 1: Faza inițială a operației și înaintarea FAU în perioada 6-15 august 2024
(<https://www.understandingwar.org/>)

În același timp, în primele zile ale operației, oficialitățile ucrainene au avut rețineri în a face declarații privind scopurile acesteia. Acest lucru venea în contextul în care FAU au depus eforturi susținute pentru realizarea securității operaționale, acest element constituind o condiție esențială pentru realizarea surprinderii și obținerea succesului inițial. Introducerea în luptă de noi forțe și extinderea teritoriului cucerit în scurt timp după declanșarea operației indica faptul că scopul acesteia nu este caracteristic acțiunilor de tip raid. Conform unor estimări inițiale, forțele ucrainene angajate în operația ofensivă din provincia Kursk au dislocat până la câteva mii de militari, cel mai probabil ei fiind organizați în grupuri de luptă

de nivel batalion. Ulterior cuceririi obiectivelor imediate din proximitatea graniței de stat, noi forțe ucrainene au fost introduse în luptă, numărul acestora ajungând la 15 mii – aproximativ 6 brigăzi de manevră și unități independente de nivel batalion (Axe, 2024). Operațiile acestor unități au fost în permanență susținute de unități de artilerie, arilerie și rachete antiaeriene, drone, război electronic și forțe destinate operațiilor speciale. Totodată, având în vedere că aceste unități erau extrase din zone fierbinți ale frontului din Donbas – Pokrovsk, Toretsk și Chasiv Yar, există argumente solide pentru a susține ideea pregătirii și desfășurării unei operații de amploare.

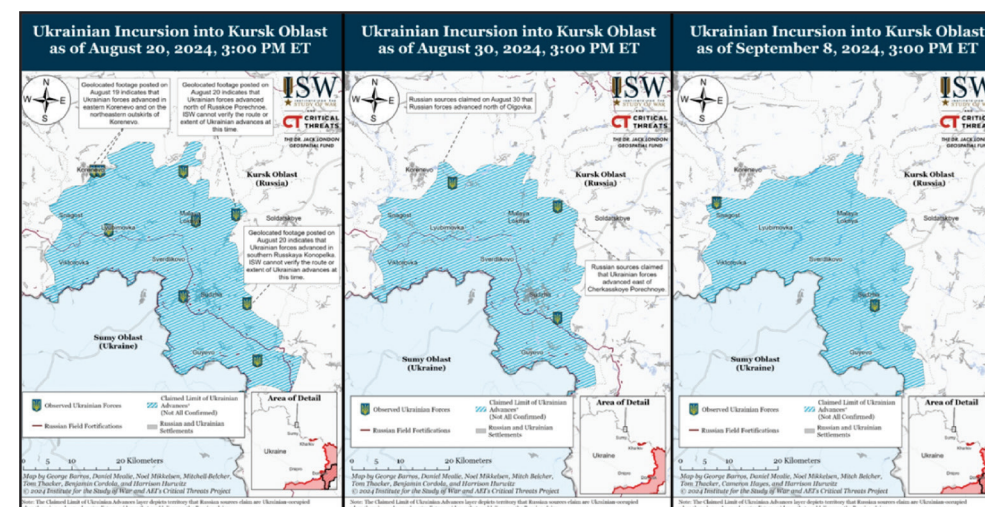

Figura 2: Exploatarea succesului și consolidarea obiectivelor cucerite de către FAU în perioada 20 august-8 septembrie 2024 (Ib.)

Revenind la motivele ce au stat la planificarea acestei operații, analiza așa-numitelor „puncte fierbinți” existente pe frontul ruso-ucrainean permite înaintarea a două ipoteze privind scopurile principale ale acesteia:

- slăbirea capacității ofensive a forțelor rusești în zona de operații Donbas, pe direcția de ofensivă Pokrovsk, prin determinarea acestora de a transfera forțe pentru stoparea ofensivei ucrainene în Kursk;
- amenințarea flancului drept al forțelor rusești angajate în operația ofensivă declanșată în mai 2024 pe direcția Belgorod – Harkov.

Mai mult de atât, comandantul forțelor ucrainene, generalul Oleksandr Syrskyi, într-unul din puținele interviuri acordate, subliniază faptul că forțele rusești aveau în plan declanșarea unei noi operații ofensive (după cea din zona de operații Harkov), urmând ca ea să fie lansată din provincia Kursk în direcția orașului Sumi.

Conform acestuia, operația ofensivă ucraineană nu numai că a slăbit capacitatea ofensivă a rușilor în alte sectoare ale frontului ci a și zădărnicit planurile unei noi lovături de amploare (CNN, 2024).

Pătrunderea relativ facilă a FAU pe teritoriul Rusiei a fost urmată de o înaintare similară pe întreaga parcurșul lunii septembrie, conform mărturiilor soldaților ucraineni participanți la operație (Waterhouse, 2024). Mai multe obiective de valoare tactică, operativă sau chiar strategică au fost cucerite: orașul Sudzha – un important hub logistic în zonă, stația de distribuție a gazului deținută de Gazprom în proximitatea orașului Sudzha, poziții tactice de-a lungul punctelor tari din teren pentru a consolida câștigurile teritoriale. Mai mult de atât, pentru a reduce eficiența încercărilor forțelor rusești de a contraataca, aviația ucraineană a distrus podurile de pe râul Seym, aceste acțiuni având ca și obiectiv consolidarea pozițiilor cucerite la sud-vest de acesta (Axe, 2024).

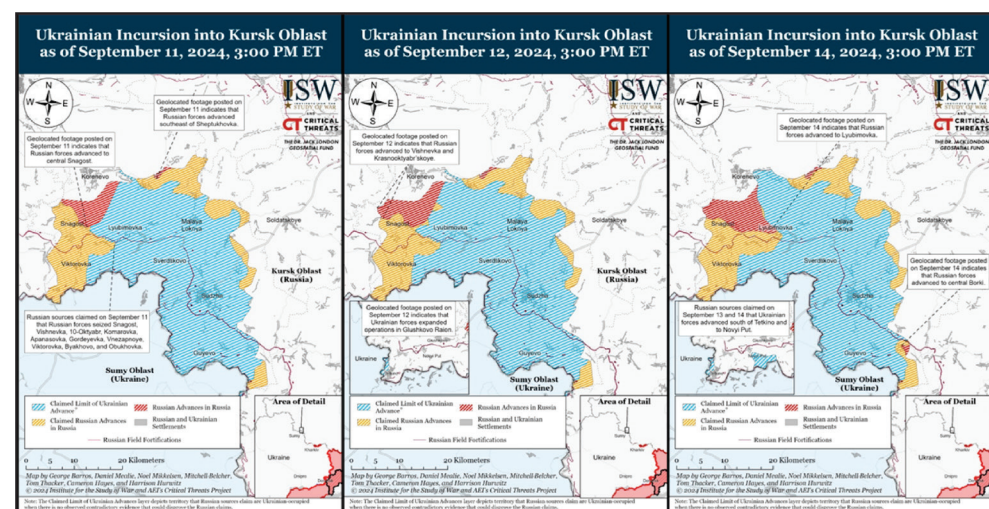

Figura 3: Contraofensiva forțelor armate ale Federației Ruse în perioada 11-14 septembrie 2024 (Ib.)

Rămâne de văzut măsura în care obiectivele operației ofensive ale FAU au fost îndeplinite, acestea suferind, în mod inerent, anumite transformări în funcție de evoluția evenimentelor. Cert este că, la începutul lunii septembrie, ritmul înaintării forțelor ucrainene a încetinit. Este greu de determinat, la acest moment, dacă operația ofensivă a culminat, cauzele acestui fenomen fiind insuficiența forțelor și/sau a logisticii sau concentrarea unei puteri de luptă superioare a inamicului. Totuși, succesul ucrainean în Kursk are limitele sale, conform specialistului militar Jack Watling din cadrul RUSI (Watling, 2024). Astfel, în a doua decadă a lunii septembrie,

Federația Rusă, acumulând suficiente forțe, aparent transferate din alte zone de operații (Strategies, 2024), a întreprins mai multe acțiuni ofensive cu scopul de a respinge forțele ucrainene de pe teritoriul național.

Cu toate că eforturile forțelor rusești au fost constante, acțiunile întreprinse au înregistrat succese minore. Apărarea activă a FAU, exploatând avantajul deținerii unor poziții favorabile în teren, coroborat cu executarea unor acțiuni constante de hărțuire și atacuri rapide, a fracturat și zădărnicit planurile comandanților ruși. Cel mai probabil, în ciuda concentrării unei cantități masive de forțe rusești – aproximativ 40 de mii de militari, înfrângerea decisivă a forțelor ucrainene din provincia Kursk va reprezenta un deziderat greu de atins pentru Federația Rusă până la sfârșitul lunii octombrie, așa cum și-a propus regimul de la Kremlin.

AVANTAJE ȘI RISCURI PENTRU FAU ȘI PERSPECTIVE DE DEZVOLTARE ALE OPERAȚIEI

Nu încapă îndoială că operația ofensivă executată de Ucraina în provincia rusească Kursk îi aduce acesteia mai multe avantaje, presupunând, totodată, și o serie de riscuri. În general, operațiile militare și, în special, cele de luptă, indiferent de natura și nivelul lor de manifestare, sunt generatoare de riscuri, ele trebuind asumate de factorul decizional în scopul atingerii obiectivelor propuse și al creării unor avantaje. Avantajele obținute de FAU în urma desfășurării operației ofensive pe teritoriul Federației Ruse, în provincia Kursk, se regăsesc atât la nivelul tactic și operativ al operațiilor militare, cât și la nivelul strategic al acestora, cu impact asupra dimensiunii politice a războiului. La fel este de adevărat și în ceea ce privește riscurile existente.

Din punct de vedere tactic, forțele ucrainene au realizat surprinderea forțelor rusești, securitatea operațiilor și redислоcarea a mai multor unități de-a lungul frontului fiind realizate eficient. Operația ofensivă a dovedit, din nou, capacitatea forțelor ucrainene de a integra operații manevriere la nivel întrunit și interarme, exploatând noile tehnologii capabile să genereze efecte multidomeniu. Realizarea unui mix omogen și optim de forțe blindate și elemente de infanterie ușoară, sprijinite de elemente de artilerie și apărare antiaeriană, echipe UAS (sistem aerian fără echipaj) și de EW (război electronic) a reprezentat o altă realizare a FAU, creându-se, astfel, premisele pentru obținerea unor succese tactice rapide. Cucerirea și menținerea unor puncte tari din teren reprezintă, de asemenea, un avantaj tactic al ucrainenilor, acest fapt permițându-le acestora menținerea teritoriului cucerit sau cedarea controlată a acestuia, cauzând pierderi mari inamicului. Flexibilitatea unităților de manevră în a se redisloca rapid, în funcție de evoluția situației, aduce

o poziție de avantaj ucrainenilor, ea rezultând din lipsa necesității menținerii ferme a obiectivelor/zonei de operații, ca și în cazul apărării teritoriului național. Acțiunile ofensive constante executate în scopul de a ocupa, de multe ori temporar, poziții tactice avantajoase, împiedică forțele rusești în a-și construi coerent sistemul de ripostă. Operația nu a fost lipsită de riscuri, ele persistând la momentul realizării acestui demers, cu atât mai mult, cu cât acțiunile rușilor dezvăluie intențiile acestora de a trece la contraofensivă.

Din perspectivă tactică, riscul cel mai mare înfruntat de către FAU este posibilitatea ca liniile de comunicații să fie întrerupte, unitățile dislocate rămânând în încercuire. Culminarea operației ofensive fără cucerirea și consolidarea unor alinamente puternice din teren reprezintă, de asemenea, un risc tactic. Disfuncționalitățile în rotirea forțelor combatante și ineficiența realizării sprijinului logistic reprezintă riscuri care pot avea un impact dezastruos asupra moralului și voinței de a lupta a militarilor ucraineni. Acceptând, în viitor, posibilitatea retragerii forțelor ucrainene, trebuie subliniat faptul că operațiile de retragere presupun coordonarea atentă a forțelor pentru realizarea trecerii către înapoi a acestora prin dispozitivul de luptă propriu (RPOL), precum și alocarea unor forțe suplimentare pentru asigurarea retragerii. Toate acestea vor conduce îndeosebi la aglomerări de forțe, expunerea acestora fiind inherentă la focul aviației și al artileriei inamice.

Referindu-ne la nivelul operativ, acțiunile ofensive întreprinse de către ucraineni în Kursk par să sprijine, în mod direct, îndeplinirea unor obiective strategice ale Ucrainei – ridicarea moralului populației și al forțelor armate proprii, convingerea partenerilor occidentali că Ucraina nu și-a pierdut determinarea și capacitatea de a lupta, obținerea unei poziții de avantaj în situația unor viitoare negocieri cu Federația Rusă. Totuși, pe termen scurt, operația a generat un real avantaj ucrainenilor prin preluarea presiunii de pe forțele aflate în apărare în zona de operații Donbas. Acest fapt nu a fost lipsit de riscuri, echilibrarea capabilităților rămase în apărare cu cele destinate ofensivei reprezentând o provocare pentru comandanții ucraineni. Edificatoare, în acest sens, este remarca generalului englez Rupert Smith, care, în lucrarea sa, *The Utility of Force*, sublinia că esența tuturor tacticilor și manevrelor și, în general, cea mai mare dilemă tactică este obținerea unui echilibru între cât de mult efort trebuie să aloci pentru lovirea inamicului în scopul obținerii obiectivelor ofensive și cât de mult efort trebuie concentrat pentru contracararea ripostelor acestuia (Smith, 2019, p. 14). La momentul realizării acestei analize, indicatorii operaționali scot în evidență faptul că ucrainenii au realizat un echilibru la nivelul liniilor de operații aferente acțiunilor defensive din Donbas și Harkov și a celor

ofensive din Kursk. Îndeplinirea scopurilor operației ofensive din Kursk sprijină crearea condițiilor decisive pentru îndeplinirea obiectivelor existente în cadrul operațiilor din alte zone ale frontului – reducerea ritmului ofensivei forțelor rusești și stoparea ulterioară a acestora. Acest lucru s-a realizat prin crearea unei dileme operaționale la nivelul factorilor de decizie politico-militară ruși, aceștia trebuind să își prioritizeze eforturile, neavând suficiente resurse pentru susținerea ritmului operațiilor ofensive și contracararea unei noi amenințări. Totuși, dilema creată la nivelul forțelor rusești a presupus anumite costuri, la rândul lor, generatoare de riscuri pentru FAU. Extinderea liniilor de comunicații a presesupus pentru comandanții ucraineni redisolocarea de noi forțe pentru menținerea și securizarea lor. Integrarea în timp a operațiilor nu este în favoarea forțelor ucrainene, cu cât mai mult prelungindu-se dislocarea lor în Kursk, cu atât mai mult sporind erodarea puterii lor de luptă din cauza epuizării și a pierderilor de personal și tehnică de luptă. Deși, la acest moment, finalitatea eforturilor ucrainene din Kursk nu este clară, oficialități de rang înalt, inclusiv președintele Zelenski, au susținut că inițierea contraofensivei rusești a fost anticipată în cadrul planului de operații al FAU (Galouchka, Johnson, 2024). În acest sens, cel mai probabil, o serie de criterii de măsurare a succesului, de identificare a stării finale dorite și de realizare a tranziției au fost stabilite de către artizanii acestei operații. Indiferent de modul în care vor evolua operațiile, centrul de greutate al forțelor ucrainene va fi constituit, în continuare, de brigăzile de manevră, structurile rusești similare fiind singurele capabilități care pot să le înfrângă.

Nu în ultimul rând, trebuie subliniat faptul că ofensiva ucraineană în Kursk generează o serie de efecte la nivelul strategic al operațiilor militare și chiar în sfera politicului. Surprinderea tactică realizată de ucraineni scoate în evidență predispoziția comandanților ruși de a fi vulnerabili operațiilor de inducere în eroare, precum și eșecul structurilor de informații rusești. Ea este dublată de surprinderea strategică a Federației Ruse, decidenții de rang înalt ai acesteia, inclusiv președintele Putin, neavând niciun răspuns în zilele următoare declanșării incursiunii, acest lucru punând sub îndoială capacitatea autorităților rusești de a gestiona o astfel de situație (Bauer, 2024). Transpunerea operațiilor de luptă pe teritoriul Rusiei pune și va continua să pună presiune pe factorul politic de la Kremlin. Continuarea nestingherită a operațiilor în Donbas și după 6 august a agravat și mai tare poziția regimului lui Putin, declarațiile de presă ale guvernatorului provinciei Kursk arătând fisurile sistemului politic de la Kremlin. Evacuarea populației locale din localitățile teritoriului ocupat, problemele umanitare inerente unui astfel de eveniment

și gestionarea ineficientă a situației de către autoritățile rusești au contribuit la scăderea încrederii populației în guvern. La toate acestea se adaugă și capturarea unui număr mare de soldați ruși, nivelul lor de profesionalism fiind un indicator al calității forțelor armate ale Federației Ruse. În același timp, pe plan intern, Ucraina a creat premisele pentru creșterea moralului forțelor sale, dar și a populației, demonstrând, în același timp, partenerilor occidentali păstrarea motivației și a voinței de a lupta.

Totuși, există și anumite riscuri generate de posibilitatea unui insucces tactic-operativ al operației, care ar putea culmina cu înfrângerea dezastruoasă a FAU în Kursk și chiar cu capturarea unui număr mare de militari de către forțele rusești. Acest lucru ar pune drastic la îndoială capacitatea leadershipului politico-militar ucrainean de a aduce victoria Ucrainei, în condițiile în care respectivele forțe întrebunțate în Kursk s-ar putea dovedi indispensabile în operațiile de apărare din Donbas. În acest context, moralul grav afectat al forțelor armate și al populației Ucrainei ar putea genera un colaps în mai multe sectoare a frontului.

În ceea ce privește perspectivele de dezvoltare ale operației, am identificat patru potențiale cursuri de acțiune:

1. *menținerea teritoriului cucerit pentru cât mai mult timp posibil în scopul de a polariza o cantitate tot mai mare de forțe rusești, slăbind, astfel, presiunea în alte sectoare ale frontului;*
2. *retragerea controlată a FAU din provincia Kursk, admitând că obiectivele operației ofensive au fost atinse;*
3. *înfrângerea FAU și retragerea necontrolată și cu pierderi mari a acestora;*
4. *introducerea de noi forțe în luptă de către FAU și extinderea teritoriului cucerit.*

Analiza celor patru cursuri de acțiune scoate în evidență conexiunea și interdependența primelor două, desfășurarea acțiunilor de luptă aferente lunii septembrie validând parțial acest lucru, ucrainenii cedând controlat terenul și câștigând, totodată, timp pentru forțele aflate în apărare pe teritoriul național. Referitor la al treilea scenariu, chiar dacă probabilitatea lui de materializare nu este mică, este de așteptat ca liderii ucraineni să evite atingerea acelui punct critic în care forțele dislocate în Kursk să nu mai poate excuta eficient operații defensive și să-și asigure condițiile necesare retragerii. Ultimul scenariu este puțin probabil, având în vedere existența unor probleme acute privind generarea forței la nivelul armatei ucrainene, dar și creșterea probabilității escaladării conflictului din perspectivă nucleară, centrala atomo-nucleară Kursk aflându-se la doar 60 de kilometri de graniță.

CONCLUZII

Reparafranzându-l pe Winston Churchill, putem extrage una dintre primele lecții ale acestui episod din conflictul ruso-ucrainean: nu ar fi război dacă fiecare parte combatantă nu ar avea și nu ar crede în șansa sa de a câștiga. Cu siguranță, cea mai mare incursiune a unei forțe militare pe teritoriul Federației Ruse (de după Al Doilea Război Mondial) și implicațiile ei vor constitui în viitor un subiect de interes pentru comunitatea academică internațională. De aceea, acest eveniment, cu un real potențial de „*game changer*” în conflictul ruso-ucrainean, merită atenția specialiștilor din domeniul apărării și securității, constituindu-se, totodată, într-o sursă de lecții pentru decidenții politici și cei militari.

Prin inițiativa lor, ucrainenii reușesc să realizeze o asimetrie în plan strategic, operațiile militare din provincia Kursk marcând o premieră în ceea ce privește desfășurarea unor lupte de mare amploare pe teritoriul Federației Ruse. Ineficiența răspunsului regimului de la Kremlin a generat un real disconfort politico-strategic, imaginea Federației Ruse fiind afectată, atât pe plan internațional, cât și internațional. Perspectiva operațională scoate în evidență persistența unor disfuncționalități la nivelul sistemului de decizie politico-militară al Federației Ruse: ineficiența contracarării operațiilor de inducere în eroare ale inamicului de către forțele armate, slaba capacitate de a furniza un răspuns prompt și coerent de către autoritățile locale și guvernamentale în situația apariției unei amenințări neașteptate, ignorarea problemelor umanitare, reacția întârziată a comandamentelor militare în ajustarea planurilor de operații și adaptarea la noua situație. Mai mult de atât, în viitorul apropiat, regimul de la Kremlin va trebui să își distribuie eforturile pentru a fi în măsură să contracareze amenințări similare și în alte zone de graniță. Acest fapt va conduce, în mod inerent, la o suprasolicitare a forțelor destinate operației militare speciale, o nouă mobilizare a populației nefiind exclusă.

În același timp, ucrainenii au reușit, cel puțin temporar, să crească moralul trupelor și al populației locale, acesta fiind semnificativ afectat din cauza insuficienței forțelor și munițiilor, posibilităților reduse de a realiza înlocuirea unităților pe front, constanta retragere pe principalele direcții de interzis și expunerea frecventă a populației la tirurile cu rachete și artilerie ale inamicului. Din punct de vedere operațional, la mai mult de o lună de la declanșarea operației, efectele dorite par să se manifeste – ritmul ofensivei rusești a scăzut considerabil în zona de operații Donbas, inclusiv pe direcția Pokrovsk, cauza fiind transferul unor forțe pentru a opri înaintarea forțelor ucrainene în Kursk. Succesul inițial al operației demonstrează nu numai capacitatea comandanților ucraineni de a planifica și executa, în mod creativ, operații ofensive de amploare, ci și determinarea și motivația soldaților ucraineni.

În acest mod, operația a contribuit semnificativ la asigurarea susținerii Ucrainei de către partenerii săi occidentali.

Ostilitățile desfășurate, indiferent de dimensiunea lor de manifestare, validează reperele esențiale ale procesului operațional, esență a luptei armate. Lupta armată este, prin excelență, un fenomen uman, iar omul, ca vector principal al acestuia, va încerca în permanență să își surprindă inamicul. În consecință, inducerea în eroare și surprinderea vor rămâne în permanență principii care vor potența operațiile ofensive, creând premise pentru obținerea succesului. Un alt principiu a cărei relevanță este validată de operația desfășurată de FAU este securitatea operațională. Aceasta este o condiție esențială pentru a satisface nevoia concentrării de forțe și mijloace în contextul unei accentuate transparențe a câmpului de luptă. Abordarea manevrieră a operațiilor, amplificată de comanda misiunii, a facilitat ucrainenilor o pătrundere relativ facilă în dispozitivul forțelor rusești, dezvoltarea operației, exploatarea succesului generând colapsul liniilor de apărare. Aceste fundamente ale operațiilor terestre rămân o condiție definitorie a procesului operațional. Realizarea unei suficiente puteri de luptă a avut la bază realizarea unui echilibru optim al funcțiilor manevră-foc-protecție, toate potențate de un sistem de comandă și control suplu și eficient al forțelor ucrainene. Nu în ultimul rând, anticiparea acțiunilor inamicului și exploatarea vulnerabilităților sale, de sistem și de mentalitate, au permis ucrainenilor o dezvoltare rapidă a operațiilor ofensive, aceștia cucerind în câteva săptămâni o suprafață echivalentă cu câștigurile rusești realizate pe întreg parcursul anului 2024.

La acest moment, este dificil de estimat care va fi finalitatea Operației Kursk, dar, cu siguranță, armatele occidentale pot conștientiza avantajele mutării ostilităților militare pe teritoriul inamicului, chiar și temporar sau limitat din punct de vedere spațial. În acest sens, în ceea ce privește dezvoltarea și calibrarea structurilor tactice de forțe, considerăm că elaborarea doctrinelor și a conceptelor de operare ar trebui să aibă în vedere realizarea unui echilibru optim al capabilităților defensive cu cele ofensive. În acest fel, va fi asigurată o capacitate militară de răspuns completă și versatilă, care va asigura forțelor armate superioritate în spațiu și în timp și în toate domeniile de operare.

BIBLIOGRAFIE:

1. Axe, D., „Ukraine Is Blowing Up Bridges In Kursk As Fast As Russia Can Build Them”, Forbes, accesat la 21 august 2024.
2. Biddle, S. „Ukraine and the Future of Offensive Maneuver”, 18 noiembrie 2022. War on the Rocks

3. Bradley, M., <https://www.rand.org/multimedia.html>; <https://www.rand.org/23.05.2023>; <https://www.rand.org/multimedia/video/2023/05/23/ukraine-is-running-out-of-ammo-the-West-doesnt-have-enough.html>, accesat la 9 august 2024.
4. CNN, <https://edition.cnn.com/2024/09/08/>; <https://edition.cnn.com/2024/09/08/europe/amanpour-general-oleksandr-syrskyi-interview-read-transcript-intl/index.html>, accesat la 20 septembrie 2024.
5. Evans, A., Mappes, G., Gasparyan, D., Wolkov, N., Kagan, F.W., <https://understandingwar.org/research>, 06.08.2024; <https://www.understandingwar.org/background/russian-offensive-campaign-assessment-august-6-2024>. accesat la 20 septembrie 2024.
6. Galouchka, A., Johnson, L. „Russian counteroffensive in Ukrainian-controlled Kursk begins says Zelensky”. Whashington Post 21 iulie 2024.
7. Kofman, M., Evans, R. „Ukraine’s Kharkiv Operation and the Russian Military’s Black Week”. War On The Rocks.
8. Lee, R., Kofman, M. „Not Built For Purpose: The Russian Military’s Ill-Fated Force Design”. War On The Rocks, 22 iunie 2022.
9. Ryan, M. „Russia’s Adaptation Advantage”. Foreign Affairs. – „The misfortunes of war”. The Engelsberg Ideas, 2 iulie 2024.
10. Smith, R. (2019). *The Utility of Force*. London: Penguin Random House.
11. Strategies, Centre for Defence, <https://cdsdailybrief>, 16 septembrie 2024, <https://cdsdailybrief.substack.com/p/russias-war-on-ukraine-160924>, accesat la 21 septembrie 2024.
12. Toroi, G-I., Stanciu, C-O (2023). *Aspecte privind planificarea acțiunilor de inducere în eroare la nivel operativ*. În *Gândirea militară românească*. București: Statul Major al Apărării, nr. 3, pp. 20-45.
13. *Two More Ukrainian Air Assault Brigades Have Joined The Invasion Of Russia*, Forbes, 14 august 2024.
14. Waterhouse, J., <https://www.bbc.com/news>, 13 august 2024; <https://www.bbc.com/news/articles/cze5pkg5jwlo>, accesat la 21 septembrie 2024).
15. Watling, J. „Ukraine’s extraordinary incursion into Kursk has changed the narrative of the war – but is a high-risk strategy”. The Guardian, 17 august 2024.
16. Watling, J., Danylyuk, O.V., Reynolds, N. (2024). *Preliminary Lessons from Ukraine’s Offensive Operations, 2022–23*. Research Report, Royal United Services Institute.
17. Whitmore, B., <https://www.atlanticcouncil.org/blogs>, 15 august 2024; <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/ukraines-kursk-offensive-marks-putins-third-major-humiliation-of-the-war/>, accesat la 20 septembrie 2024.
18. <https://www.understandingwar.org/>, accesat la 22 septembrie 2024.